

การพัฒนารูปแบบความร่วมมือเพื่อการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตระหว่างมหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ดกับชุมชนในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด
A Models of Cooperation for Management of Lifelong Education Between
Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus and Communities in
Muang Roi Et, Roi Et Province.

จิราภรณ์ ผันสว่าง¹

พระครูกิตติวรารท¹, พระครูสังฆรักษ์ไชยรัตน์ ชยรัตน¹,

กุสุมา สุ่มมาตร¹, ระพีพัฒน์ หาญโสภ²

Jiraporn Phansawang¹,

Phrakrukittiwathorn¹, Phrakrusangkarakchairatchayaratano¹,

Kusuma Summart¹, Rapeepat hansopa²

ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2560

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานในขั้นตอนต่างๆ ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการศึกษา 2) เพื่อศึกษาผลการเปลี่ยนแปลงตามสภาพที่คาดหวัง ประสพการณ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล กลุ่มบุคคล และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ยึดหลักการมีส่วนร่วมระหว่างมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ดกับชุมชนเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมทั้งสิ้น 25 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสัมภาษณ์กลุ่ม แบบสังเกต และแบบตรวจสอบหรือบันทึก

ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนารูปแบบความร่วมมือเพื่อการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตระหว่างมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด กับชุมชนเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ตามแผนปฏิบัติการที่ได้กำหนดร่วมกัน พบว่า ผลการดำเนินงานโครงการกิจกรรมต่าง ๆ ตามขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 1 วงจร 6 ขั้นตอน ในภาพรวมบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่คาดหวัง

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

² นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ทุกโครงการ ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรมหาวิทยาลัย ได้ความรู้ใหม่จากการปฏิบัติ 3 ลักษณะ คือ 1) ความรู้ใหม่จากการปฏิบัติตามหลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 2) ความรู้ใหม่เกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้จากการนำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบความร่วมมือเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3) ความรู้ใหม่เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนารูปแบบความร่วมมือเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต 9 ประการ เพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่องยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 1) การศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหา 2) พัฒนาเป็นแผนกลยุทธ์ 3) การตั้งชุดดำเนินงาน 4) ร่วมดำเนินการอย่างสร้างสรรค์ 5) นิเทศงานอย่างต่อเนื่อง 6) พู่อ่องเรื่องปรับปรุง 7) มุ่งสู่ความภูมิใจ 8) รายงานต่อสาธารณชน และ 9) สร้างค่านิยมที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: 1.การพัฒนารูปแบบ 2.ความร่วมมือ 3.การเรียนรู้ตลอดชีวิต

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to develop a model of cooperation for management of life-long education between Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus and communities in Muang Roi Et municipality, and 2) to monitor the change in learning experience of individuals, a group of persons, and Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus, resulting from the developed model. The participatory action research was applied, and to collect the information, 25 samples, both monks and laypersons, were selected by means of simplistic random, from staff members of Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus, and members of communities located in the Roi Et municipality and the organizations concerned. The research devices comprised the in-depth interviews, group interviews, observation and recording measure.

The results of the study were as follows:

The development of a model for management of life-long education between Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus and communities in Muang Roi Et municipality was found that the activities operated in a single cycle with 6 steps of operation, in an overall aspect, achieved the purposes as expected, and effected a remarkable change in the learning experience of individuals, a group of persons and the University. Three new concepts were also found, comprising 1) the concept about

the implementation of the participatory action research, 2) the concept about the bringing into practice of the operation plan in terms of the development of a model for management of life-long education, and 3) the concept about the measures by which a model of cooperation for management of life-long education should be developed. The measures were nine in number, consisting of 1) analytical study of the problems; 2) strategic development; 3) setting of the ad hoc commission; 4) constructive collaboration; 5) perpetual supervision; 6) perpetual improvement; 7) goal achievement; 8) public report; and 9) invention of sustainable values.

Key words: 1. Development of a model 2. Cooperation 3. Long-life education

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

รูปแบบความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชน เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพความสามารถของบุคลากรในชุมชน อันเป็นบทกำหนดตาม มาตรา 43 ของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย ด้วยการกระจายอำนาจทางวิชาการให้ท้องถิ่นอย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ที่มุ่งให้ ทุกส่วนของสังคม ได้ร่วมกันให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคนเป็นจุดหมายหลักโดยผ่านกระบวนการ การศึกษาหรือการเรียนรู้ที่เหมาะสมสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2542 สาระสำคัญ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติล้นมุ่งไปที่การปฏิรูปการเรียนรู้โดยเฉพาะในหมวด 1 ว่าด้วยบททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการในมาตรา 8 ระบุชัดว่าการจัดการ ศึกษาให้ยึดหลักว่าเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการ ศึกษา และการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

การศึกษาต้องเป็นไปเพื่อคนทั้งมวล ทุกหมู่ และทุกคน อย่างหลากหลายและสอดคล้องกับกลุ่มต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน การศึกษาไม่ได้เป็นเรื่องของโรงเรียนและครูเท่านั้น แต่สรรพกำลังทั้งมวลในสังคมต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการศึกษา เช่น ครอบครัว ชุมชน สถานประกอบการ สื่อ กองทัพ สถาบันทางศาสนา เป็นต้น ต้องมีการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้การเรียนรู้พัฒนาคนได้เต็มศักยภาพของความเป็นมนุษย์ ให้รู้จักความจริงของแผ่นดินไทยให้คิดเป็นทำเป็นแก้ปัญหาเป็นอยู่ร่วมกันเป็น ให้กระบวนการเรียนรู้สัมพันธ์กับวิถีชีวิตจริงเพื่อแก้ปัญหาความยากจน และปัญหาอื่น ๆ พร้อมกันไปในการเรียนรู้ การเรียนรู้ต้องควบคู่กันไปกับการ สร้างความรู้หรือการวิจัยเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งทางปัญญาโดยทั่วตลอด และการเรียนรู้ต้องสร้าง พลังทางสังคมขึ้นเต็มแผ่นดิน เป็นพลังแผ่นดินที่จะแก้ปัญหาทุกเรื่องพร้อมกันไป (ประเวศ วะสี, 2544)

ระบบการศึกษาที่คนส่วนใหญ่รับรู้ คือ ระบบการศึกษาในโรงเรียนซึ่งรัฐ เกือบจะผูกขาดในการจัดการเป็นส่วนใหญ่ และได้กลายมาเป็นสิ่งที่ไม่มีความสัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิต วิถีคิด ระบบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และชุมชนท้องถิ่น ทำให้โรงเรียนกลายเป็นสิ่งแปลกแยกในชุมชนมากขึ้น กลไกดั้งเดิมในการพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองโดยชุมชน ผ่านสถาบันต่าง ๆ ซึ่งเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมของชุมชนเอง เช่น วัด มัสยิด ได้ถูกลดบทบาทลง ผลที่ตามมา คือ ชุมชนไม่สามารถดำรงสภาพความเป็นชุมชนไว้ได้ เพราะไม่มีกลไกในการตั้งทรัพยากรของชุมชนหรือมีแนวทางในการพัฒนาชุมชนของตนที่สอดคล้องกับสภาพพื้นฐาน ได้ทำให้เกิดการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน และก่อให้เกิดความล่มสลายของชุมชนในที่สุด การแสวงหาทาง ออกในการปรับเปลี่ยนระบบ “การศึกษา” ที่เป็นอยู่ให้เป็นกลไกที่สำคัญในการจัดกระบวนการ พัฒนาการเรียนรู้ของคนในชุมชนที่สามารถเชื่อมโยงกับสภาพความเป็นจริง จึงเป็นแนวทางที่ควร ให้ความสำคัญและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับบทสรุปของสำนักงานปฏิรูปการศึกษา (วิจารณ์ พานิช, 2540) สอดคล้องกับที่สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545) กล่าวว่าบุคคลแต่ละคน ครอบครัว ชุมชน องค์กร ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันทางสังคมอื่น ทั้งหมดต้องมีส่วนร่วมและผนึกกำลังอย่างเข้มแข็ง เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นพันธมิตรถาวรเพื่อการปฏิรูปการศึกษาที่ยั่งยืน การเพิกเฉยละเลยหรือถ่วงรั้ง การปฏิรูปการศึกษาจะเป็นการบ่อนทำลายชาติโดยไม่รู้ตัว

นอกจากนั้น ในหมวด 4 ว่าด้วยแนวการจัดการศึกษา มาตรา 29 กำหนดให้สถานศึกษา ร่วมกับบุคคล ครอบครัวชุมชน องค์กร ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการ เรียนรู้ ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จัก เลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความ ต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชนและ มาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) สอดคล้องกับแนวคิดของนาตยา ปิรันธนานนท์ (2542) ที่เชื่อว่าชุมชนเป็นแหล่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้โดยแนวคิดนี้มีความเชื่อว่า 1) การเรียนรู้โดยพื้นฐานเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม โดยทั่วไปเราจัดระบบการเรียนรู้ตาม สภาพสังคมที่เราอยู่ ดังนั้น โรงเรียนจึงเป็นแหล่งการเรียนรู้สำหรับนักเรียนที่อยู่ในชุมชนที่โรงเรียน ตั้งอยู่ 2) ความรู้ต้องบูรณาการกับชีวิตในชุมชน ความรู้ที่แท้จริงเป็นความรู้ที่ต้องมีการบูรณาการ ทั้งการปฏิบัติ การเกี่ยวข้องกับสังคม และการรอบรู้ในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ 3) กระบวนการเรียนรู้และการเป็นสมาชิกของชุมชน เป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ ชุมชนกำหนดสิ่งที่

จะทำให้เราเรียนรู้และสิ่งที่เราเรียนรู้ก็กลับคืนสู่ชุมชนเช่นกัน 4) ความรู้และการปฏิบัติแยกจากกันไม่ได้ เป็นไปไม่ได้ที่เราจะรู้อะไรโดยไม่เคยลงมือทำ ในขณะที่เราทำอะไร เราได้รู้แล้ว ได้เรียนรู้แล้ว 5) การมีส่วนร่วมในชุมชนเป็นการเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ การได้ร่วมลงมือปฏิบัติจริงใน กิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน มีผลทั้งต่อการเรียนรู้ของเรา และทำให้ชุมชนกลายเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

จากแนวคิดดังกล่าวจะสอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ที่นำเสนอยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างชุมชน สถานประกอบการและโรงเรียนในการปฏิรูปการศึกษาของซิลิคอนแวลลีย์ที่แสดงให้เห็นประจักษ์ถึงความเข้าใจ และความร่วมมือจากชุมชน ทุกระดับของชาวซิลิคอนแวลลีย์ ทำให้สามารถสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันได้สำเร็จ และประกอบกับความมุ่งมั่นของชุมชน ทำให้การปฏิรูปการศึกษาเป็นผลสำเร็จในเวลาเพียงไม่กี่ปี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

นอกจากนั้นการมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและชุมชน เพื่อค้นหารูปแบบเพื่อร่วมกันพัฒนาชุมชน จะก่อให้เกิดผลดี ทั้งนี้เพราะความร่วมมือ มีจุดเด่นใน 3 ประการหลัก คือ ด้านบริบท การมีส่วนร่วมในการนำคนในท้องถิ่นที่รู้จักสังคมและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของ ชุมชนอย่างแท้จริงให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ทำให้สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องมีประสิทธิภาพด้านการปฏิบัติการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้คนในท้องถิ่นมีความรู้สึกว่าตนเอง เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา และทำให้ประชาชนมีโอกาสใช้ความสามารถของตนเองในการร่วม กันทำงานทั้งในรูปของความคิด การตัดสินใจ และการกระทำอย่างเต็มที่รวมทั้งมีความรู้สึกว่า ตนเองเป็นเจ้าของชุมชน และต้องการร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชนมากกว่าการนำโครงการ ที่กำหนดทุกอย่างจากภายนอกของชุมชนมาเรียบริ้อยแล้วและนำมาใช้ในชุมชน ซึ่งจะทำให้คนใน ชุมชนปฏิเสธและหลีกเลี่ยงที่จะให้ความร่วมมือและสุดท้าย คือด้านจิตใจ การมีส่วนร่วมทำให้ ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าตนเองมีสิทธิ ในการตัดสินใจในสิ่งที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อชีวิตของตน (Hirsch, 1990) ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำเสนอรูปแบบความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชน เพื่อให้ได้รูปแบบของโครงการที่มีความเหมาะสม ที่จะนำไปใช้กับชุมชนในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดและด้วยเหตุที่ผู้วิจัยซึ่งปฏิบัติหน้าที่เป็น ผู้สอนประจำ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งมีหน้าที่ผลิตบัณฑิตครูที่ต้องรู้และเข้าใจกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ที่หลากหลาย ประกอบกับบัณฑิตเหล่านี้จะต้องไปปฏิบัติหน้าที่เป็นครูผู้สอนนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศ ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะดำเนินการงานวิจัยนี้อันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยมีส่วนร่วม

ดังนั้น มหาวิทยาลัยมหาสารคามวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ดในฐานะเป็นองค์กรสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีหน้าที่บริการการศึกษาให้กับชุมชน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบความร่วมมือเพื่อการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตระหว่างมหาวิทยาลัยมหาสารคามวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ดกับชุมชนในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดนั้นมีลักษณะอย่างไร ด้วยกระบวนการวิจัยเชิง

ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ตามทัศนะของ Seymour-Rolls & Hughes (2000); Mills (2007); Quixley (2008); James, Milenkiewicz & Bucknam (2008); Creswell (2008); McTaggart (2010); ชยานนท์ มณเฑียรจันทร์ (2553); วิโรจน์ สารรัตน์ (2558) ประกอบด้วยขั้นตอนการวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Acting) การสังเกต (Observing) และการสะท้อนผล (Reflecting) โดยคาดหวังผลที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามจุดมุ่งหมายที่ร่วมกัน กำหนด เกิดการเรียนรู้และความรู้ใหม่จากการปฏิบัติร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ทั้งเพื่อให้เกิดการพัฒนาขึ้นในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตระหว่างมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขต ร้อยเอ็ดกับชุมชนในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด และเพื่อนำผลการวิจัยเป็นกรณีศึกษาในการนำไป ประยุกต์ใช้กับองค์กรแห่งอื่น ๆ โดยการวิจัยมีคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัยดังกล่าวใน หัวข้อถัดไป

2. โจทย์วิจัย

2.1 ผลการดำเนินงานในขั้นตอนต่าง ๆ ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่กำหนด เป็นอย่างไร การดำเนินงานนั้น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้และความรู้ใหม่ อะไรบ้าง

2.2 รูปแบบความร่วมมือเพื่อการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตระหว่างมหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัยวิทยาเขตร้อยเอ็ดกับชุมชนในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดมีลักษณะอย่างไร

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.1 เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานในขั้นตอนต่าง ๆ ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

3.2 เพื่อศึกษาผลการเปลี่ยนแปลงตามสภาพที่คาดหวัง ประสพการณ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ในตัวบุคคล กลุ่มบุคคล และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

4. สมมติฐานการวิจัย

รูปแบบความร่วมมือเพื่อการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตระหว่างมหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ดกับชุมชนในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับ ข้อมูลเชิงประจักษ์

5. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

5.1 เป็นการวิจัยที่ก่อให้เกิด “บุคคล” เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ขึ้น ทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่มบุคคล และระดับมหาวิทยาลัย เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ตามหลักการเรียนรู้จากการกระทำ (Learning by doing)

5.2 เป็นการวิจัยที่จะก่อให้เกิด “เกิดองค์ความรู้” จากบุคคลและผู้เกี่ยวข้องในหน่วยงาน ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

5.3 นักวิจัย สามารถศึกษาเรียนรู้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีการวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อปรับปรุงหรือพัฒนารูปแบบการวิจัยให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

5.4 บุคลากรในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด โรงเรียนและชุมชน ผู้เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการวิจัย ไปศึกษาทบทวนและดำเนินการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เหมาะสมได้อย่างต่อเนื่อง เพราะลักษณะที่ดีประการหนึ่งของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมคือ ส่งเสริมให้มีการพัฒนาที่ต่อเนื่องและยั่งยืน

6. วิธีการดำเนินการวิจัย

ได้กำหนดผู้ร่วมวิจัย (Research Participant) เป็นบุคคล กลุ่มบุคคล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด และนอกมหาวิทยาลัย คือ บุคลากร ผู้แทนชุมชนของเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ในการดำเนินการส่งเสริมสนับสนุน และร่วมปฏิบัติงานร่วมกัน และการดำเนินการวิจัยครั้งนี้มี 1 วงจร 6 ขั้นตอน โดยแต่ละขั้นตอนมีการดำเนินการ ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการ (preparation) ขั้นตอนที่ 2 การวางแผน (planning) ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติ (acting) ขั้นตอนที่ 4 การสังเกตผล (observing) ขั้นตอนที่ 5 การสะท้อนผล (reflecting) ขั้นตอนที่ 6 การสรุปผล (conclusion)

ข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือที่เลือกใช้ในการวิจัยที่ได้จากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทั้ง 5 ขั้นตอน นำมาวิเคราะห์ร่วมกันเป็นระยะ ๆ เขียนและนำเสนอรายงานการวิจัยในรูปแบบอิงแนวคิดเชิงวิพากษ์ (critical approach) แสดงหลักฐานประกอบทั้งข้อมูล สถิติ ภาพถ่าย เอกสาร หรืออื่น ๆ ถึงสิ่งที่ได้ร่วมกันคิดร่วมกันปฏิบัติ และวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นเชิงปริมาณด้วยค่าสถิติพื้นฐาน คือ ค่าร้อยละและค่าเฉลี่ย เพื่อให้เป็นข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายหรือแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

7. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยอภิปรายในประเด็นจากคำถามการวิจัยและประเด็นอื่น ๆ ที่พบจากการวิจัยรวม 4 ประเด็น ประกอบด้วย 1) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริง 2) การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริง 3) ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริง ตามลำดับ ดังนี้

1) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริง

การเปลี่ยนแปลงจากการปฏิบัติจริง พบว่า หลังจากการนำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติผลปรากฏว่าสำเร็จและบรรลุตามวัตถุประสงค์ทุกโครงการส่งผลให้ การพัฒนารูปแบบความร่วมมือเพื่อการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตระหว่างมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด กับชุมชนเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ตามแผนปฏิบัติการโครงการที่คาดหวังที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือผลกระทบ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับที่กำหนดไว้ในขั้นที่ 2 การวางแผน (Planning) นั้น พบว่า ผลการดำเนินงานโครงการกิจกรรมในภาพรวมบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่คาดหวังทุกประเด็น ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะของความร่วมมือ และกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในแนวทางปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันทั้งนี้เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพสูงสุด

2) การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริง

จากผลการวิจัยพบว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นใน 3 ระดับ คือ 1) ระดับบุคคล ประกอบด้วย ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย 2) ระดับกลุ่ม คือ กลุ่มคณาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด 3) ระดับองค์กร คือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด และเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ซึ่งสอดคล้องกับที่ วิโรจน์ สารรัตนะ (2555) ได้ให้ทัศนะว่า การเรียนรู้จากการกระทำในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการเรียนรู้ที่อาจเกิดขึ้นทั้งในระดับตัวบุคคล ระดับกลุ่มหรือระดับหน่วยงาน เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันหรือจากการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ร่วมวิจัย และกับบุคคลอื่น ๆ ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง โดยทั้งนี้การเรียนรู้จากการปฏิบัติหรือการกระทำนั้นได้เกิดขึ้นในหลายลักษณะในทุกขั้นตอนของการวิจัย ทั้งนี้ยังพบว่าทั้ง ผู้วิจัยผู้ร่วมวิจัย และสถานศึกษา ได้เกิดการเรียนรู้อย่างมากและหลากหลาย ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากลักษณะการเรียนรู้จากการปฏิบัติหรือได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง (Learning by doing) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การเรียนรู้ในลักษณะนี้ก่อให้เกิดการเรียนรู้มากกว่าการเรียนรู้แบบอื่น ๆ และยังพบว่าการเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าวจะติดตัวบุคคลนั้น ๆ ได้คงทนและยั่งยืนกว่าการเรียนรู้แบบอื่น ๆ ซึ่ง วิโรจน์ สารรัตนะ (2558) ได้ให้ทัศนะว่า การเรียนรู้จากการกระทำ (action learning) หรือการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (experiential learning) จากการร่วมกันแก้ปัญหา นั้น ๆ ในทุกขั้นตอนจากการวิจัย ถือได้ว่าเป็นการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงสุด เนื่องจากจากผลการศึกษาวิจัยพบว่า การกระทำ (doing) ก่อให้เกิดการเรียนรู้ (learning) ได้มากถึง 75% ซึ่งสูงกว่ากิจกรรมเพื่อการเรียนรู้อื่น ๆ เช่น การอภิปราย การสาธิต การใช้สื่อดิจิทัล การอ่าน และการบรรยายนำเสนอผลงาน ซึ่งผู้วิจัยควรจะต้องคำนึงถึง “การตั้งศักยภาพของผู้ร่วมวิจัยออกมาอย่างเต็มที่ก่อน” โดยปล่อยให้ผู้ร่วมวิจัยร่วมกันวิเคราะห์และกำหนดประเด็นต่าง ๆ ดังกล่าวตามประสบการณ์และทุนความรู้ที่มีอยู่เดิมของพวกเขา หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงจะนำเอาแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนางานนั้น ๆ มาเสริมตาม

หลักการ “ตั้งศักยภาพจากภายในหรือให้มีการระเบิดจากภายใน (inside-out) ก่อน แล้วเสริมด้วย ศักยภาพจากภายนอก (outside-in)” หรือตามแนวคิด “let them first, then researcher” และที่สำคัญการเรียนรู้ว่าในการขับเคลื่อนองค์การให้มุ่งไปข้างหน้าสู่ความสำเร็จและบรรลุตามเป้าหมายที่คาดหวังไว้ นอกจากองค์ประกอบในด้านการบริหารจัดการแล้ว ปัจจัยเกี่ยวกับทรัพยากรบุคคลที่ถือเป็นเรื่องสำคัญไม่แพ้กัน เนื่องจากพวกเขาเหล่านั้นเป็นผู้ขับเคลื่อนแผนงานต่าง ๆ ขององค์การที่ได้วางไว้ ดังนั้นการกระทำใด ๆ ที่จะทำให้ “ได้ใจ” จากพวกเขาเหล่านั้นเป็นสิ่งที่ผู้นำพึงกระทำ เช่น การชมเชย การให้กำลังใจ การมอบรางวัล การจัดกิจกรรมสร้างขวัญกำลังใจ เป็นต้น ที่สำคัญพบว่า ผลงานที่เกิดจากการปฏิบัติของบุคลากรที่ผู้นำ “ได้ใจ” พวกเขาจะออกมาดีกว่าผลงานที่เกิดจากบุคลากรที่ผู้นำไม่สามารถ “ซื้อใจได้”

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนั้นถือเป็นหนึ่งในวิธีการที่มีความเหมาะสมสำหรับการพัฒนารูปแบบความร่วมมือเพื่อการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตระหว่างมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด กับชุมชนเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ด้วยเหตุผลที่ว่าเป็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้สถานศึกษาได้รูปแบบแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต อีกทั้งคณาจารย์ยังได้รับการพัฒนาตนเอง และส่งเสริมการมีส่วนร่วม คณาจารย์ได้คิดเป็นทำเป็น แก้ปัญหาด้วยตัวเองเป็น ไม่ใช่รอให้ผู้บริหารสั่งการอย่างเดียว ผู้บริหารและคณาจารย์ต่างมีสถานะเท่าเทียมกัน นอกจากนั้นยังทำให้ได้แนวคิดใหม่ ความรู้ใหม่ออกมาจากคณาจารย์อย่างมาก ง่ายและมีความหลากหลาย ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ องค์การจะเกิดการพัฒนาและ ขณะเดียวกันบุคลากรที่เกิดความเข้มแข็งควบคู่กันไปด้วยพร้อม ๆ กัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Quixley (2008 อ้างถึงใน ชยานนท์ มนเพียรจันทร์ 2554) ที่กล่าวว่าเหตุผลที่ต้องใช้กระบวนการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมก็เพราะว่าการวิจัยประเภทนี้นั้น 1) เป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ในการพัฒนาสำหรับบริการชุมชนในภาคเอกชน (non-government) 2) เปิดโอกาสให้เผชิญกับคำถามหรือปัญหาใหญ่ๆ (big questions) 3) ทำหน้าที่เสริมพลัง (empowerment) ให้กับผู้มีส่วนได้เสียอย่างแท้จริงรวมทั้งช่วยเสริมพลังให้กับผู้ที่มีส่วนร่วมในการให้บริการและหน่วยงานข้างเคียงอื่น ๆ 3) ช่วยให้องค์กรและพนักงานเข้าใจว่าจะมีการปฏิบัติงานและปรับปรุงงานกันอย่างไรโดยเป็นระบบที่ส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมและการเรียนรู้ 4) ช่วยให้มีจุดเน้นที่ดีกว่าเดิมในสิ่งที่ทำกันอยู่แล้ว 5) เป็นวิธีการหนึ่งที่มีประโยชน์ในการที่จะเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรและคนงานแต่ละคน 6) ทำให้การประเมินผลมีความง่ายยิ่งขึ้นและสนุกมากยิ่งขึ้น 7) ช่วยเพิ่มคุณค่าให้กับข้อสมมติฐาน (hunches) และจะช่วยให้เราสามารถที่จะค้นหาข้อสมมติฐานนั้นในทิศทางที่ตรงประเด็น (relevant) และเป็นประโยชน์ (useful) และท้ายที่สุดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสามารถที่จะช่วยองค์กรในการพัฒนาแนวทางการให้บริการที่มีความหลากหลายเพิ่มขึ้น (multi-faceted) เป็นองค์รวม (holistic) และมีความเหมาะสมกับท้องถิ่น เป็นต้น

3) ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริง

จากผลการวิจัยพบว่า ความรู้ใหม่จากการปฏิบัติที่ได้ทั้งในกรณีที่เกี่ยวข้องกับ “การพัฒนา รูปแบบความร่วมมือเพื่อการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต” และในกรณีที่เกี่ยวข้องกับ “การวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วม” นั้นมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

3.1) ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนารูปแบบความร่วมมือเพื่อการจัดการเรียนรู้ ตลอดชีวิต จากประสบการณ์ในการพัฒนารูปแบบความร่วมมือเพื่อการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ระหว่างมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด กับชุมชนเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ด้วย กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทำให้ผู้วิจัยพบความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “แนวทางการพัฒนา ความร่วมมือเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต” ดังนี้ 1) ยุทธวิธีในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มี คุณภาพต่อเนื่องยั่งยืนปัจจัยหลักสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนา คือ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ภายใต้อกรอบข้อตกลงความร่วมมือที่มีพันธกิจร่วมกันในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้สอดคล้องต่อสภาวะ การปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องเช่นกัน 2) กระบวนการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นและเป็นที่ยอมรับใจ ของทุกฝ่ายต้องเกิดจากความร่วมมือในทุกขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นวางแผนปฏิบัติตามแผนร่วมกัน 3) กระบวนการพัฒนารูปแบบความร่วมมือเพื่อการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้บรรลุวัตถุประสงค์ ได้ อย่างมีประสิทธิภาพต่อเนื่องยั่งยืน ประกอบด้วย 9 ขั้นตอน ที่ได้จากการพัฒนารูปแบบการจัดการ เรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ การศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหา พัฒนาเป็นแผนกลยุทธ์ การตั้งชุด ดำเนินงาน ร่วมดำเนินการอย่างสร้างสรรค์ นิเทศงานอย่างต่อเนื่อง พูเพื่อเรื่องปรับปรุง มุ่งสู่ความ ภูมิใจ รายงานต่อสาธารณชน และสร้างค่านิยมที่ยั่งยืน

1. การศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาด้วยกระบวนการสำรวจและวิเคราะห์สภาพ ปัจจุบันปัญหาและความต้องการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียน เพื่อจะนำข้อมูลไปใช้ในการ วางแผนในระยะต่อไป

2. พัฒนาเป็นแผนกลยุทธ์ การนำข้อมูลสารสนเทศจากการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการมาวางแผนเพื่อกำหนดทิศทางในการพัฒนา การกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ พันธ กิจ เป้าประสงค์ และกลยุทธ์ในการดำเนินงานอย่างชัดเจนร่วมกัน

3. การตั้งชุดดำเนินงาน การแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อรับผิดชอบในกิจกรรมต่างที่กำหนด ไว้ในแผน ได้แก่ คณะกรรมการดำเนินงานโครงการกิจกรรม ภาคีเครือข่ายความร่วมมือที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน และอาสาสมัคร

4. ร่วมดำเนินการอย่างสร้างสรรค์ การที่คณะกรรมการแต่ละฝ่ายมีส่วนร่วมในการ ดำเนินการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางที่กำหนดไว้ร่วมกัน

5. การนิเทศงานอย่างต่อเนื่อง การติดตามนิเทศให้คำปรึกษาแนะนำให้กำลังใจอำนวยความสะดวกให้การสนับสนุนช่วยเหลือคณะทำงานในขณะดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ รวมทั้งร่วมประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง และประเมินเมื่อการดำเนินงานเสร็จสิ้นลง

6. ฟูเฟื่องเรื่องปรับปรุง การนำข้อบกพร่องที่เกิดจากขณะปฏิบัติงาน และเมื่อปฏิบัติงานเสร็จสิ้นแล้วในส่วนที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมายก็นำมาปรับปรุงพัฒนาและแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

7. มุ่งสู่ความภูมิใจ การปฏิบัติงานเมื่อเสร็จสิ้นตามระยะการดำเนินงานแล้วผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมภูมิใจและชื่นชมยินดีในผลสำเร็จของงานรวมทั้งให้รางวัลยกย่องชมเชย

8. รายงานต่อสาธารณชน การสรุปผลเมื่อเสร็จสิ้นระยะการดำเนินงานแล้ว จัดทำรายงานแสดงถึงความสำเร็จของงานเพื่อแจ้งแก่ผู้เกี่ยวข้องทราบและเผยแพร่ให้เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะต่อไป

9. สร้างค่านิยมที่ยั่งยืน การสร้างโมเดลรูปแบบการบริหารคุณภาพ ของงานอย่างเป็นระบบ สามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน

3.2) ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีขั้นตอนย่อยของการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน โดยค่านึงถึง 10 หลักการ 10 จรรยาบรรณ และ 10 บทบาทของผู้วิจัยในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นพื้นฐาน จึงส่งผลให้ได้ “กรอบการพัฒนารูปแบบความร่วมมือเพื่อการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และความรู้ที่ได้จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวิโรจน์ สารรัตนะ (2558) ที่ได้ให้ทัศนะว่า ความรู้ใหม่ (new knowledge) ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นผลจากการรวบรวมข้อมูล (data) และสารสนเทศ (information) ที่เกิดจากการปฏิบัติงาน (action) ในแต่ละส่วนงาน (parts) เมื่อนำมาเชื่อมโยงกัน (connection of parts) จะก่อให้เกิดภาพความรู้ใหม่ (a whole) ซึ่งความรู้ใหม่ที่ได้รับนี้ หากเชื่อมโยงกันหลากหลาย (joining of wholes) คงที่และใช้ประโยชน์ได้ต่อไป จะเป็นภูมิปัญญา (wisdom) เพื่อการเผยแพร่ไปยังแหล่งอื่น ๆ ซึ่งความรู้ที่ได้จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่เป็นเป็นกรอบแนวคิดและนำไปสู่การปฏิบัตินี้ทำให้การพัฒนารูปแบบความร่วมมือเพื่อการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด นั้นบรรลุความคาดหวัง คือ จากการปฏิบัติงานทั้ง 4 โครงการจนสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ทุกโครงการส่งผลให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลมาจาก ผู้วิจัยได้ใช้การปฏิบัติการตามขั้นตอนย่อยของการดำเนินงานทั้ง 1 วงจร 6 ขั้นตอน ของระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยค่านึงถึง 10 หลักการ 10 จรรยาบรรณ และ 10 บทบาทของผู้วิจัย

8. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพัฒนารูปแบบความร่วมมือการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตระหว่างมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ดกับชุมชนเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

8.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยจะต้องให้ความสำคัญกับการบริหาร โครงการ การขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกัน ทั้งนี้อาจต้องใช้เทคนิคบางประการเพื่อให้สามารถดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ควรนำหลักการบริหารคุณภาพด้วยระบบบริหารคุณภาพวงจร PDCA หรือ Deming Cycle คือ 1) Plan คือ การวางแผน 2) DO คือ การปฏิบัติตามแผน 3) Check คือ การตรวจสอบ 4) Act คือ การปรับปรุงการดำเนินการอย่างเหมาะสม อย่างต่อเนื่องและต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของผู้ร่วมวิจัยเสมอ

2) จากผลการวิจัยโดยภาพรวม พบว่า การพัฒนารูปแบบความร่วมมือการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตระหว่างมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ดกับชุมชนเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดจะบรรลุความคาดหวังในทุกด้านแล้วก็ตาม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่าทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรร่วมกันพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่องและยั่งยืนสืบไป 3) จากผลการวิจัยพบว่า ความสำเร็จจากการพัฒนารูปแบบความร่วมมือการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตระหว่างมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ดกับชุมชนเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ส่วนหนึ่งเกิดขึ้น จากความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ของผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ที่ซึ่งเกิดจากการเปิดโอกาสให้ทุกรูป/ท่าน มีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ปัญหาในทุกขั้นตอนร่วมกัน ซึ่งส่งผลให้ผู้ร่วมวิจัยได้รับการพัฒนาจาก ประสบการณ์ตรงในการร่วมลงมือปฏิบัติการจริงซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาทักษะการคิด วิเคราะห์ สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเองในอนาคต สิ่งนี้ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาในที่ยั่งยืนสร้างสรรค์

8.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) ก่อนการนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนา ควรศึกษาหลักการและขั้นตอนของ ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมให้เกิดความเข้าใจก่อนรวมถึงแนวคิดเชิงเทคนิคต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเทคนิคการระดมสมอง เทคนิคการวางแผนปฏิบัติงาน เทคนิคการเขียนโครงการ เทคนิค การประเมินโครงการ เทคนิคการถอดบทเรียน เป็นต้น หรือมีการนำวิทยากรที่มีประสบการณ์ในการ นำไปใช้มาบรรยายกระบวนการพัฒนาด้วยการใช้ระเบียบวิธีวิจัยดังกล่าวให้แก่ตัวผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ก็จะเป็นการดีมาก ผู้วิจัยควรจะต้องมีการเสริมพลังด้านความรู้ความเข้าใจให้กับผู้ร่วมวิจัยเกี่ยวกับ ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้และเกี่ยวกับแนวคิดเชิงเทคนิค ที่จะทำให้การดำเนินงานในขั้นตอนต่าง ๆ ในระยะ ต่อ ๆ ไปเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่ง ขึ้นดังนี้ เช่น 1) แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

แบบมีส่วนร่วม ตามหลักการที่กล่าวถึงข้างต้น คือ “ผู้วิจัยต้องแสดงให้เห็นถึงธรรมชาติของกระบวนการวิจัยแต่เริ่มแรก รวมทั้งข้อเสนอแนะ และผลประโยชน์ให้แก่ผู้ร่วมวิจัยทราบ” 2) แนวคิดเชิงเทคนิค เช่น เทคนิคการวางแผนปฏิบัติการเทคนิคการระดมสมอง เทคนิคการนำแผนสู่การปฏิบัติ เทคนิคการสังเกตผลการปฏิบัติงาน เทคนิคการสะท้อนผลการปฏิบัติงาน เทคนิคการบันทึกข้อมูลภาคสนาม เทคนิคการถอดบทเรียน และอื่น ๆ เป็นต้น

2) เพื่อให้ผู้ร่วมวิจัยเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติอย่างแท้จริง ผู้วิจัยพึงตระหนักและระลึกไว้เสมอว่าผู้วิจัยต้องปฏิบัติตัวให้เป็นเพียงแค่ผู้อำนวยความสะดวกหรือผู้ให้ความช่วยเหลือความคิด และการทำ ทุกคนต้องเกิดขึ้นมาจากผู้ร่วมวิจัยอย่างแท้จริง ปราศจากการชี้นำใด ๆ จากตัวผู้วิจัย การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นเทคนิคการวิจัยที่เปลี่ยนรูปแบบไป จากแบบบนลงล่างเป็นแบบล่างขึ้นบน ผู้ถูกวิจัยได้เปลี่ยนบทบาทจากผู้ถูกกระทำเป็นผู้กระทำ หรือผู้ร่วมกระทำ หรือเปลี่ยนวิธีการวิจัยจากพวกเขาเป็นการวิจัยโดยพวกเขา โดยผู้ถูกวิจัยจะมีส่วนร่วมในการวิจัยทุกขั้นตอน เป็นทั้งผู้ตัดสินใจ ผู้ปฏิบัติ และผู้ได้รับผลจากการปฏิบัตินั้น นอกจากนั้นการวิจัยก็ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพียงเพื่อทำความเข้าใจ หรือเพื่อความรู้ในปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นอยู่เท่านั้น แต่จะต้องมีการปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่พึงประสงค์ด้วย และคาดหวังว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนเนื่องจากความมีพันธะผูกพันในสิ่งที่ทำจากบทบาทการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน

3) ในการนำผลการวิจัยไปใช้ผู้วิจัยพึงตระหนักและระลึกไว้เสมอว่า การใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนั้นจำเป็นต้องพยายามดึงเอาความรู้และประสบการณ์ที่สะสมมาจากผู้ร่วมวิจัยออกมาให้ได้ ในขณะเดียวกันผู้วิจัยจำเป็นต้องคอยสอดแทรกความรู้เชิงทฤษฎีเสริมให้เป็นระยะ จะเป็นเสมือนตัวแทนของคนที่มีความรู้เชิงทฤษฎีหรือความรู้ที่ชัดแจ้ง (explicit knowledge) ในขณะที่ผู้ร่วมวิจัยจะเป็นเสมือนตัวแทนของกลุ่มคนที่มีความรู้จากประสบการณ์ที่สะสมมา เป็นความรู้ส่วนตัวหรือความรู้ที่ฝังตัว (tacit knowledge) จึงเป็นการผสมผสานกับระหว่างความรู้เชิงทฤษฎีกับความรู้เฉพาะตัวหรือความรู้จากประสบการณ์ หรืออีกนัยหนึ่งคือ การผสมผสานกันระหว่างภาคทฤษฎีกับภาคปฏิบัติ เป็นสายธารสองสายที่มาบรรจบกัน คือ สายธารเชิงวิชาการหรือเชิงทฤษฎีที่ได้จากนักวิจัยกับสายธารเชิงประสบการณ์ที่มาจากสิ่งที่เหมาะสมอยู่ในตัวของผู้ร่วมวิจัยในพื้นที่ตามความเชื่อของทฤษฎีสังคมเชิงวิพากษ์

9. บรรณานุกรม

ชยานนท์ มนเพียรจันทร์. (2553). การจัดการศึกษาปฐมวัยด้วยหลักองค์รวม: กรณีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดงพอง องค์การบริหารส่วนตำบลศิลา จังหวัดขอนแก่น. คำาโครงการวิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- นาคยา ปิลาณานนท์. 2542. การศึกษาตามมาตรฐาน: แนวคิดสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์แม็ค จำกัด.
- ประเวศ วะสี. 2544. ยุทธศาสตร์ทางปัญญาและการปฏิรูปการศึกษาที่พาประเทศพ้นวิกฤต. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- วิจารณ์ พานิช. 2540. คำนำ ในอุทัย ดุลยเกษม และนางสาวอรศรี งามวิทยาพงศ์. ระบบการศึกษากับชุมชน: กรอบความคิดและข้อเสนอเพื่อการศึกษาวิจัย. กรุงเทพมหานคร: บริษัท แปลนพรีนติ้ง จำกัด.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2558). การวิจัยทางการบริหารการศึกษา: แนวคิด แนวปฏิบัติ และกรณีศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4 . กรุงเทพฯ: อักษราพิพัฒน์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพริกหวาน กราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (องค์การมหาชนเฉพาะกิจ). 2545. ปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. กรุงเทพมหานคร: บริษัทบุญศิริการพิมพ์ จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.. 2542ก ความร่วมมือระหว่างชุมชน สถานประกอบการ และโรงเรียนในการปฏิรูปการศึกษากรณีศึกษา: ซิลิคอนแวลลีย์. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ที.พี.พรีนธ์ จำกัด.
- Creswell, J.W. (2008). Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research. 3rd ed. New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- Hirsch, P. 1990. Development Dilemmas in Rural Thailand. Singapore: Oxford University Press.
- James, E.A., Milenkiewicz, M.T.,& Bucknam, A. (2008). Participatory action research for educational leadership: Using data-driven decision making to improve schools. Thousand Oaks, CA: Sage.
- McTaggart, R. (2010). Participatory action research or change and development. Townsville, Australia: James Cook University.
- Mills, G. E. (2007). Action research: A Guide for the teacher researcher. 3rd ed. New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- Quixley, S. (2008). Participatory action research: A brief outline of the concept. Taskforce: Canberra.

Seymour-Rolls & Hughes (2000). Participatory action research: Getting job done.
Retrieve January 20, 2009 from <http://www2.fhs.usyd.edu.au/arow/o/m01/>

10. คำขอบคุณ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ให้ทุนวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณอาจารย์ปาน กิมปี ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้คำแนะนำและตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องทุกขั้นตอนของการวิจัย รวมทั้งตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด และผู้บริหารบุคลากรในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์และให้การสนับสนุนในการทำวิจัยครั้งนี้